

В.Ю. Світлична

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ТА ПОВНОЦІННОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ АДАПТАЦІЇ ДО ЗМІНЮВАНИХ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИХ ОБСТАВИН

Досліджуються питання сучасних аспектів функціонування туристичної сфери світу та України. Розкриваються фактори негативного впливу Covid-пандемії на туристичну індустрію. Увагу сконцентровано на дослідженні заходів щодо пом'якшення Covid-пандемії на сферу туризму. Акцент зроблено на вивченні трансформаційних змін туристичної індустрії, зумовлені функціонуванням в умовах карантинних обмежень.

Ключові слова: туризм, туристична сфера, карантинні обмеження, Covid-пандемія, дезінфекція, діджиталізація, VR-туризм, внутрішній туризм.

Постановка проблеми

Туристична сфера протягом останніх десятиріч характеризувалася динамічними і швидкими темпами розвитку. Створюючи мільйони робочих місць, забезпечуючи 10% світового ВВП та 6% світового експорту туристичний бізнес об'єктивно отримав назву «феномену двадцять першого століття». Більшість країн світу залучені у туризм, а сама туристична галузь отримала статус глобального драйверу економічного росту. За словами Генсека ООН Антоніу Гутерреша туризм: «...галузь є невід'ємною (і однією з найважливіших) частиною світової економіки, а також – одним із ключових елементів збереження природної й культурної спадщини. Насправді, можна сказати, що туризм сам по собі є одним із чудес світу» [1].

Однак всі позитивні прогнози щодо успішного розвитку туристичної сфери перекреслила Covid-пандемія світового масштабу. Руйнівні наслідки «заморожування» діяльності відчули на собі усі суб'єкти туристичної індустрії: величезні обсяги збитків туристичних підприємств, різке скорочення туристичних потоків, колосальні масштаби скорочення персоналу сфери туризму та гостинності – здатні призвести до її економічного краху.

Саме тому, пошук шляхів виходу з кризового стану, а також розробки заходів забезпечення стійкості та повноцінного функціонування туристичної сфери набувають актуальності та потребують детального дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження питань особливостей розвитку туризму викладено у роботах таких закордонних та вітчизняних авторів, як: Александрова А.,

Алексеева Т., Звездовська І., Кацемір Я., Костинєць В., Логунцова І., Мартинович К., Оболенцева Л., Романенко М., Тараненко А. [2–11].

Разом із тим, слід зазначити, що подальшого розвитку потребують питання розробки антикризових заходів функціонування туристичної індустрії в умовах карантинних обмежень та повернення її до звичних умов функціонування після зняття цих обмежень.

Метою роботи виступає дослідження заходів забезпечення протиепідеміологічної стійкості та повноцінного функціонування туристичної сфери в умовах впливу швидко змінюваної та непередбачуваної глобальної ситуації.

Виклад основного матеріалу

Covid-пандемія руйнівним чином вплинула на всі сфери економічної діяльності всього світу. Не можна не погодитися з тезою, що ця пандемія – це: «...перший в новітній історії досвід, коли суто біологічний чинник набув практично самостійного життя у соціальній площині та виявив надпотужну дієвість у впливі на політико-правову, соціально-економічну сфери, міждержавні стосунки та уклади життя спільнот. Коронавірус став основним дієвим чинником, який обумовив перебудову ієрархії цінностей під впливом очевидного ризику для здоров'я та життя» [12, с. 4].

Вкрай боляче Covid-пандемія вдарила по туристичній індустрії. Практично, можна сказати, туристична сфера зупинилася. За оцінками фахівців сучасну кризу туризму по праву можна вважати надважкою за всю історію. Це підтверджують і наступні дані (табл. 1).

Негативний вплив Covid-пандемії на туриндустрію

№ з/п	Наслідки
1)	наслідки болючого удару Covid-пандемії по туристичній сфері проявилися у величезній кількості переривання відпочиваючими поточних турів та скасуванні або перенесенні на невизначену перспективу запланованих турів. Загальні туристичні потоки навесні «впали» на 100%, а влітку – на 80%. Останнє зумовило колосальні збитки для всіх учасників туристичного ринку (турагенцій, туроператорів, перевізників тощо). За оцінками WTTC (Всесвітня рада з туризму і подорожей) ще на весні 2020 р. Covid-пандемія призвела до скорочення до мільйона робочих місць в світовому туризмі. Окрім того, фахівці WTTC прогнозують, що масштаби втрат туристичної сфери світу можуть сягнути більше двох трлн. доларів;
2)	закриття кодонів, обмеження на пересування змусили припинити всі польоти авіакомпаній, а отже і величезних фінансових втрат. Під угрозою банкрутства постали не тільки дрібні лоукостери, а навіть найбільші європейські національні авіакомпанії (приклад: Lufthansa закрила свій лоукостер – «Germanwings») і скоротила авіапарк у всіх дочірніх компаніях, а Virgin Australia – друга за величиною авіакомпанія Австралії – взагалі збанкрутувала);
3)	постраждала і світова круїзна індустрія. Заборона на пересування, зупинка туристичних потоків, негативні репутаційні втрати (численні судові позови через спалах коронавірусу на борту багатьох лайнерів) зумовили необхідність скасування круїзними компаніями своїх рейсів;
4)	за приблизними оцінками UNWTO (Всесвітньої організації туризму) криза, спричинена Covid-пандемією буде «коштуватиме туризму до семи років зростання»
5)	для Covid-пандемії характерною є цікава риса – супроводження всіх епідеміологічних дій так званою «інформаційною пандемією» або «пандемією страху». Остання пов'язана з надзвичайно швидким поширенням та безпосереднім впливом інформаційних ресурсів на сучасний світ. Що безпосередньо впливає на планування всіх своїх дій подорожуючими

Складено автором за [13; 7; 5; 14; 1]

Як наголосив у своєму виступі Генсек ООН Антоніу Гутерреш: «...так боляче бачити, як пандемія COVID-19 розоряє сектор туризму» [1]. Ніхто з фахівців у сфері туризму не береться припустити, коли колапс туриндустрії завершиться, адже все залежить від покращення ситуації із захворюваністю та зняття заборони на пересування. На даний момент більшість країн світу тільки посилюють карантинні обмеження. Невпевненість щодо зняття заборон на пересування зумовлює неможливість розробки тактичних та стратегічних планів розвитку туристичної сфери. Навіть вже прийдешній 2021 р. для туристичних підприємств характеризується повною невизначеністю. У разі повноцінного відновлення всіх суспільно-економічних процесів, зняття обмежень, туристичні підприємства повинні будуть «відпрацьовувати борги», тобто здійснювати послуги із перенесених з минулого року турам.

Сфера туристичного бізнесу України важко відреагувала на поширення Covid-пандемії. Вітчизняні фахівці підтверджують, що «...одними із найбільш постраждалих внаслідок карантинних обмежень стали туристичні, курортно-рекреаційні та оздоровчі об'єкти (турбази, санаторії, пансіонати, оздоровчі комплекси), які практично повністю припинили свою діяльність» [15, с. 14–15]. Введенні з весни 2020 р. жорсткі епідеміологічні обмеження:

– зумовили, по переднім оцінкам, колосальні збитки суб'єктів туристичної індустрії та HoReCa у розмірі більше 1,5 млрд. грн. [11];

– призвели до закриття понад 7000 турагенцій;
– заборонили проведення масових заходів (спортивні змагання, фестивалі-концерти), а отже, і відвідування їх гостями з різних країн;

– поставили під загрозу втрату робочих місць персоналом сфери туризму;

– стали причиною закриття більшості готелів та відсутності їх відвідувачів;

– поставили на межу виживання великі підприємства туристичної галузі (санаторії, готельні комплекси, великі оздоровниці) з причини великого податкового навантаження, незважаючи на припинення діяльності [3];

– негативним чином відобразилися на побудові своїх планів нашими співвітчизниками: в наслідок «простою» під час карантину були знижені доходи населення, що спричинило «зміщення акцентів» з необхідності подорожувати – на відкладення грошей з причин невизначеності подальшої ситуації [4];

– повністю зупинив роботу сектору в'їзного туризму, який постраждав найбільше [13];

– ядро проявив брак державного фінансування та фінансової підтримки вітчизняної туриндустрії. Коронакриза стала як лакмусовий папірець, що проявив вже давно існуючі проблеми відсутності належної уваги з боку держави до такого важливого сектору економіки, як туризм.

Введення адаптивного карантину з червня до кінця серпня 2020 р., як «ковток чистого повітря» подарував надію на економічне покращення окремих суб'єктів туристичного ринку. Стали відкриватися готелі. Окрім того, закриті кордони «переорієнтували» вітчизняного туриста на обрання (замість курортів Єгипту чи Туреччини) відпочинку на Херсонщині, Одещині, Західній Україні. Однак, все ж таки, значним чином стримуючим фактором у здійсненні внутрішнього туризму виступав страх імовірного інфікування та неналежний рівень інфраструктурного забезпечення вітчизняних курортів. Дійсно, «...ситуативний сплеск внутрішнього туризму в Україні не може у повній мірі замінити закордонний через (у середньому) вищі ціни та досить часто гірший сервіс, ніж в популярних туристичних країнах. Українські курорти не витримують конкуренції з іноземними за ціною та якістю. Орієнтація українців на внутрішній туризм у 2020 році – це крок відчаю. Адже внутрішній туризм в принципі не може дати того, що дає закордонний» [16].

Вітчизняний туристичний бізнес вкрай потребує державної підтримки. Та, на жаль, через кризу такої підтримки не має. Прогнозована глобальна економічна рецесія, загальне падіння рівня добробуту наших співвітчизників, а отже мінімізація ними витрат на відпочинок, – у сукупності може ще більш руйнівним чином відобразитися на туристичній сфері.

На сьогоднішній день з метою мінімізації масштабів поширення інфікування населення уряд (Постанова КМУ від 11.11.2020 р.) запровадив карантин вихідного дня, який ще називають м'яким локдауном. Цим заходом передбачено ряд заборонених заходів [17]. І знову від затверджених заходів будуть вимушені закриватися, на жаль, саме заклади туристичної сфери, громадського харчування, івент індустрії, заклади, що надають послуги з розміщення (крім готелів).

Отже, у таких умовах гостро постає питання про пошук заходів забезпечення протиепідеміологічної стійкості та повноцінного функціонування туристичної сфери.

Задля недопущення колапсу економік уряду країн світу стали розробляти та надавати масштабні пакети допомоги, а саме: виділення фінансової підтримки, зниження податкового навантаження економічних суб'єктів та забезпечення для них доступних кредитних ліній. Це є істотною підтримкою, що дозволить всім учасникам ринку «триматися на плаву» в умовах нових жорстких і обмежувальних економічних умов функціонування. Отже, саме ефективні заходи державної підтримки значним чином визначають успішність антикризових заходів, запроваджених у кожній країні.

Фахівці НІСД України слушно підкреслюють, що «...забезпечення протиепідемічної стійкості

економік та спільнот (у широкому розумінні цього терміну) стає самостійним вагомим антикризовим чинником» [12, с. 5]. Також, за результатами їх досліджень, основними антикризовими кроками щодо подолання Україною «депресивних пасток» повинні виступати:

– відновлення ефективного функціонування механізмів монетарної політики задля досягнення ними дієвості в процесі стимулювання економічного зростання та регулювання структурних зрушень;

– удосконалення секторальної структури вітчизняної економіки задля відновлення її чутливості до ендогенних чинників, що буде сприяти економічній стабілізації, адаптації до структури внутрішнього попиту та оптимізації інтеграції до глобального поділу праці;

– організаційні корекції інституційної структури вітчизняної економіки задля консолідації зусиль суспільства щодо реалізації антикризової стратегії на засадах досягнення інклюзивності моделі економічного розвитку [12, с. 18].

А підтримка відновлення та розвитку вітчизняної туристичної сфери, на думку фахівців НІСД, є однією зі складових загального економічного зростання України.

У свою чергу, Департамент стратегічного планування та макроекономічного прогнозування в рамках консенсус-прогнозу «Україна у 2020–2021 роках: наслідки пандемії» підкреслюють важливість реалізації ряду пропозицій щодо подолання кризових явищ в Україні: «...звільнити від сплати або надати відстрочку сплати податків на період карантину, суб'єктам господарювання діяльність яких передбачає приймання відвідувачів, зокрема заклади громадського харчування, торговельно-розважальні центри, інші розважальні заклади, фітнес-центри, заклади культури, торговельного і побутового обслуговування населення. До цього переліку можливо включити також суб'єктів господарювання, що займаються туристичним бізнесом, пасажирських авто перевізників; запровадити комплекс заходів фінансового характеру з підтримки малого бізнесу та ФОП» [18, с. 24].

Яким же чином у рамках цих антикризових заходів можна мінімізувати наслідки карантинних обмежень на діяльність підприємств туристичної сфери?

На глобальному рівні UNWTO (Всесвітня організація туризму) закликала уряди країн світу максимально сприяти підтримці функціонування туристичної сфери та розробила свої Рекомендації щодо пом'якшення Covid-пандемії на сферу туризму в різних країнах. Документ був розроблений за участю всіх організацій, що входять до складу «Глобального кризового комітету з туризму»:

– WHO (World Health Organization – Всесвітньої організації охорони здоров'я);
 – ICAO (International Civil Aviation Organization – Міжнародної організації цивільної авіації);
 – IMO (International Maritime Organization – Міжнародної морської організації);
 – організаціями приватного сектору: ACI (International Airport Council – Міжнародної ради аеропортів); CLIA (Cruise Lines International Association – Міжнародної асоціації круїзних ліній); IATA (International Air Transport Association – Міжнародної асоціації повітряного транспорту); WTTC (World Tourism and Travel Council – Всесвітньої ради з туризму та подорожей) [19].

Зміст цих Рекомендацій вміщує в себе такі три ключові заходи (рис. 1). Успішність реалізації запропонованих заходів залежатиме і від координування дій та регулярного обміну досвідом між всіма країнами.

Вже на сьогодні багато міжнародних готельних мереж з метою подолання негативного впливу Covid-пандемії задіяли ряд кроків, такі як: запроваджено програми лояльності, відшкодовано вартість або перенесено на більш пізній термін заброньовані номери, впроваджено жорсткі протиепідемічні заходи щодо безпеки та захисту здоров'я. Головними ключовими позиціями заходів забезпечення протиепідеміологічної стійкості та повноцінного функціонування туристичної сфери, що реалізуються урядами країн світу, є: забезпечення та досягнення оптимального балансу між економічними інтересами туристичної сфери та захистом споживачів туристичних послуг з точки зору їх безпеки та охорони здоров'я; задіяння всіх економічних механізмів для виживання та після карантинного відновлення туристичного бізнесу.

Рис. 1. Заходи UNWTO щодо пом'якшення Covid-пандемії на сферу туризму

В Україні з метою недопущення повної стагнації туристичної сфери, банкрутства її економічних суб'єктів, збереження кваліфікованих кадрів фахівцями Всеукраїнської федерації роботодавців в сфері туризму України розроблено ряд заходів, успішна реалізація яких дозволить вітчизняному туристичному бізнесу безпечно функціонувати в умовах карантинних обмежень та активно

відновитися після їх закінчення. Перелік основних заходів наведено у табл. 2. необхідно підкреслити, що на думку автора, перелічені заходи, дійсно, враховують всі гострі моменти сучасного стану туристичної сфери та сприятимуть її виживанню у непередбачуваний і швидко змінюваній ситуації поширення Covid-пандемії.

Перелік заходів Всеукраїнської федерації роботодавців в сфері туризму України щодо недопущення повної стагнації туристичної сфери

№ з/п	Зміст
1	Ґрунтуючись на принципі: «Безпека – першочерговий пріоритет дестинації», на державному рівні затвердити інструкцію та рекомендації щодо протиепідеміологічних санітарних заходів безпечного функціонування туристичних підприємств (а саме, для закладів розміщення, громадського харчування, транспорту та інфраструктури, громадських і торгівельних закладів). Розробити та затвердити порядок дій всіх учасників туристичного ринку на випадок різкого загострення епідеміологічної ситуації.
2	Пом'якшення режиму оподаткування: введення 0%-ставки ЄСВ для ФОП, які працюють у сферу туризму та гостинності; введення тимчасових канікул зі сплати ЄСВ для компаній, які утримують співробітників та вчасно виплачують заробітну плату; зменшення ПДВ на номерний фонд; скасування туристичних зборів і звільнення від сплати податків за інвестування в країну [Савицький]; відміна акцизу на паливо для авіакомпаній [Турбізнес]; встановлення 7%-ставки ПДВ всім закладам, які надають медичні послуги
3	Збільшення видатків з державного бюджету на розвиток туризму: надання статусу медичного закладу засобам розміщення та забезпечення їх тестами, засобами індивідуального протівірусного і бактерицидного захисту; проведення масових кваліфікаційних навчань персоналу сфери туризму з санітарних вимог та протидії епідемії
4	Підтримка НБУ тимчасової зупинки виплат за кредитними договорами, за якими суб'єкти туристичної діяльності є боржниками; реструктуризація приватними банками виплат зобов'язань, забезпечення пільгового кредитування розвитку туризму

Складено автором за [20; 21; 22]

В рамках цього дослідження необхідно підкреслити наступну тезу, що сучасна коронакриза прямо чи опосередковано стала поштовхом для трансформації туристичної сфери (як всього віту, так і України). Про що іде мова? Вже сьогодні спостерігається головна ярка риса – пильна увага подорожуючих до безпеки переміщення та санітарно-епідеміологічній обстановці. Мінімізація ризиків імовірного інфікування чітко корелює із процесами діджиталізації економіки. Дійсно, на думку численних закордонних та вітчизняних економістів все більшу обґрунтованість у сучасних умовах набуває «...вироблення нової моделі суспільної організації життя і праці – «віртуальної політики і економіки» [23]. З класичної точки зору, мова іде про здійснення переважної кількості фінансово-економічних операцій у віртуальному просторі, що є безпечним з точки зору мінімізації безпосередніх особистих контактів, виконання жорстких санітарно-епідеміологічних вимог. Сучасний світ змінюється так швидко, і ці швидкі зміни цілком ймовірно змінять традиційний підхід до життя, а саме життя сучасної людини все більше переходить на платформу онлайн і віртуальні комунікації все більше займають місце у повсякденному світі. І це підтверджують зростаючі обсяги (в тому числі в умовах вимушеного перебування на карантині) здійснення онлайн банківських операцій, онлайн-покупок та користування онлайн-сервісами.

Намагання вистояти у непрості часи карантинних обмежень змусили багато туристичних підприємств почати функціонувати «в режимі

онлайн». Формування нового інформаційного суспільства зі специфічними соціально-культурними відносинами рано чи пізно призвело до поширення діджиталізації туризму, а непередбачувані карантинні обмеження навіть зіграли роль істотного поштовху в цьому напрямі.

Ще до коронакризи діджиталізація виражалася насамперед у створенні та проведенні віртуальних турів найпопулярнішими світовими туристичними об'єктами [6]. І ще декілька років тому зростаючу популярність отримали сервіси для онлайн-покупки транспортних та екскурсійних квитків; популярні сервіси онлайн-бронювання номерів у готелях (наприклад, TripAdvisor, Booking.com, Oktogo, Expedia) та ін.

Широке освоєння туристичним бізнесом онлайн-платформ зіграло позитивну роль під час його адаптації до умов карантинних обмежень епідемічного характеру. Дійсно Covid-пандемія активізувала онлайн-формат функціонування туристичної індустрії. І в даному випадку, як ніколи, став у нагоді саме VR-туризм (віртуальний туризм) – тобто діяльність, яка шляхом використання сучасної комп'ютерної техніки та комунікаційних мереж, створює й отримує максимально реалістичну інформацію про дестинацію з числа реально існуючих без безпосередньої подорожі до неї.

VR-туризм у сучасних умовах виступає важелем підтримки попиту на туристичні послуги під час карантину і «порятунку майбутнього попиту після зняття обмежень», іншими словами, він «допомагає формуванню відкладеного попиту і спрацює тоді,

коли будуть зняті всі обмеження з туристських поїздок» [24, 7].

Безперечними перевагами VR-туризму виступають: зниження ризиків імовірності зараження у подорожах; можливість ознайомлення з культурними та природними пам'ятками, експозиціями музеїв, туристськими маршрутами в онлайн-режимі; економія часу та грошей для споживачів; можливість здійснювати віртуальні подорожі у будь-який зручний час (а не нав'язаний туроператором); в буквальному сенсі «загострює бажання відвідати цікаві місця і побачити все своїми очима, тим самим інформує потенційного туриста та стимулює до реальної подорожі в майбутньому» [6].

Цікавим наслідком широкого розповсюдження VR-туризму став факт «втрати значимості» кордонів держав [1].

Вже, починаючи з весни цього року, численні світові туристичні об'єкти на базі онлайн-платформ пропонували віртуальні тури до історичних та культурних пам'яток (музеїв, готелів, палаців, площ, парків, веж, священних і стародавніх розкопок тощо). Завдяки VR-туризму можна відвідати, не перетинаючи кордону: Сікстинську капелу у Ватикані, проект Greece From Home, Палац Доців у Венеції,

Національний музей Кореї у Сеулі, Тадж Махал в Агрі, гробниці пірамід Єгипту та безліч інших цікавих об'єктів всього світу. В нашій країні завоювали популярність такі онлайн-сервіси, як: Ukrainer (медіапроект про Україну, мистецтво та побут її жителів), Blog 360 (україномовний проєкт присвячений подорожам Україною), Findway, PanoVision, City360 [25–27].

Безперечною перевагою VR-туризму можна вважати те, що завдяки йому залучається увага до історичних та культурних пам'яток, які втратили своїх відвідувачів через закриття кордонів, а також здійснюється в буквальному сенсі психологічна допомога мільйонам людей, які вимушені перебувати в ізоляції.

Туріндустрія вимушена пристосовуватися до істотних змін вимог споживачів, а також адаптуватися до швидко змінюваних епідеміологічних обставин. Щоб не допустити повного колапсу, турбізнес повинен гнучко трансформуватися, забезпечуючи своє функціонування і подолання кризових явищ. За оцінками фахівців, окрім діджиталізації, основними трансформаційними змінами туристичної індустрії повинні виступати (табл. 3).

Таблиця 3

Основні трансформаційні зміни туристичної індустрії, необхідні для забезпечення функціонування і подолання кризових явищ

Зміст	Пояснення
зміщення акценту на внутрішній туризм	<p>у ситуації вимушеного простою через закриття кордонів найбільший потенціал у розвитку внутрішнього туризму. Саме на «своїх» туристів після завершення карантину розраховують уряди Іспанії, Франції, Італії, Таїланду, адже швидкого відновлення іноземного туристичного потоку не очікують через вірусологію.</p> <p>Для успішності розвитку вітчизняного внутрішнього туризму першочерговим завданням є налагодження інфраструктурного забезпечення задля розвитку нових внутрішніх туристичних напрямків.</p> <p>Безумовними перевагами внутрішнього туризму є: поповнення регіональних бюджетів, розвиток підприємництва, малого та середнього бізнесу; підвищення якості життя місцевих жителів: задоволення потреб громадян у активному і повноцінному відпочинку, зміцненню здоров'я, залученню до культурних цінностей.</p>
переважання індивідуального туризму та туризму у невеликих групах	<p>Вимога соціального дистанціювання під час карантину актуалізував зростання популярності індивідуальному відпочинку, подорожам невеликими групами або родиною. Замість дорогих літаків, великих туристичних автобусів або поїздів перевагу будуть віддавати подорожам на автомобілі або невеликими автобусами. Відмовляючись від готельних комплексів, сучасні подорожуючі «ставлять на чільне місце» саме окреме розміщення в невеликих готелях із забезпеченою можливістю дистанціюватися від великої кількості рекреантів. На цьому фоні спостерігається тенденція обрання відпочиваючими своїх туристичних маршрутів самостійно, без допомоги туроператорів. За оцінками вітчизняних фахівців, популярними сьогодні в Україні стають так звані сіті-брейк-тури (поїздки на 2-3 дні у інші міста, відпочинок у горах або на морі).</p>
зростання популярності екологічного (зеленого) туризму	<p>Екологічний (зелений) туризм базується на подорожі до незайманих антропогенним впливом природних об'єктів і націлений на підвищення екологічної культури рекреантів, створення умов для отримання вигод від сумлінного ставлення до охорони навколишнього середовища людством.</p> <p>Популярність екологічного (зеленого) туризму також базується на страху від скупчення великої кількості людей. Із врахуванням сприятливих умов прогнозується зростання обсягів активного відпочинку у кемпінгах, в наметах на узбережжях річок, морів та інших</p>

	<p>природних об'єктах. Вітчизняні туроператори прогнозують, що Карпати – найбільше в цьому сенсі відповідає вимогам зеленого туризму: «...невеликі населені пункти, чисте гірське повітря, пансіонати чи «зелені оселі», «зелені садиби» з невеликою кількістю місць, віддалені від основних туристичних шляхів ідеально підходять для дотримання нових санітарних умов».</p> <p>Безперечними перевагами екологічного (зеленого) туризму (в порівнянні з іншими видами туризму) є його економічна вигідність, адже він вимагає мінімального обсягу інфраструктури.</p>
<p>акцент на безпеку здійснюваних подорожей, забезпечення відповідності санітарно-епідеміологічним нормам</p>	<p>Вимоги карантинних обмежень зумовили базування заходів безпеки туріндустрії на трьох акцентах: дистанція, носіння масок, дезінфекція. Наявність всесвітнього знаку безпеки і гігієни Safe Travels (запроваджено WTTC) у приміщенні туроператора, ресторану, готелю, аеропорту свідчить про повне виконання глобальних протоколів гігієни та охорони здоров'я щодо безпечних подорожей.</p> <p>Вже становляться звичним: носіння масок, рукавичок та наявність санітайзерів для відвідувачів і продавців, розмітка на підлозі і безконтактна оплата – у продовольчих магазинах; дезінфекція номерів і карткових ключів, відмова від шведських столів, безконтактна оплата, електронна реєстрація та доставка їжі в номер або окремий стіл в ресторані – у готелях; безконтактна реєстрація пасажирів і здача багажу, обов'язкове носіння масок і рукавичок, розмітка на підлозі для дотримання дистанції, вимір температури – в аеропортах; збільшення дистанції між столиками, посилення заходів дезінфекції, встановлення столиків у шаховому порядку, діяльність на винос або безконтактна доставка страв – у ресторанах.</p> <p>До моменту винайдення ефективної вакцини від вірусу багатьма країнами піднімається питання щодо запровадження імунних електронних паспортів для подорожуючих. Правда, і досі цей захід визиває більше питань, ніж відповідей: хто його може видавати, на який термін, з якою частотою необхідно повторно контролювати наявність імунітету тощо?</p>

Доповнено автором, виходячи з: [5; 28; 3; 29; 30; 8]

Безперечно, Covid-пандемія істотно вплинула на розвиток і функціонування всіх сфер економічного життя, в тому числі і туріндустрію. Але незважаючи на кризові фактори, туристична сфера повинна знаходити нові варіанти підтримки попиту на свої послуги задля успішного функціонування після зняття карантинних обмежень епідеміологічного характеру. Відкриття нових можливостей забезпечить підприємства туріндустрії потенціалом протиепідемічної стійкості до складних умов функціонування, відкриття нових можливостей та активного відновлення своєї діяльності після відміни ізоляції та відкриття кордонів.

Висновки

Підсумовуючи, необхідно підкреслити, що забезпечення стійкості та повноцінного функціонування туристичної сфери в сучасних умовах адаптації до швидко змінюваних епідеміологічних обставин прямо залежить від комплексних, обґрунтованих дій всіх країн світу. Саме цілеспрямовані, узгоджені, послідовні антикризові заходи спроможні реабілітувати економічну сферу, в тому числі і туристичний бізнес. Базуючись на головному пріоритеті – безпечному функціонуванні, туріндустрія повинна активно відкривати нові можливості своєї діяльності задля досягнення стабілізації своєї діяльності та підготовки до успішного функціонування у після карантинний період.

На думку автора, предметом подальших наукових досліджень можуть виступати обґрунтування переваг диверсифікації діяльності підприємств туристичної сфери.

Література

1. Суценок, Р. Карантин. Як світ рятує туристичну галузь. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3090351-karantin-ak-svit-ratue-turistichnu-galuz.html>. (дата звернення: 22.11.2020).
2. Александрова, А.Ю. Актуальные тенденции развития сферы туризма в глобальных городах мира. *Современные проблемы сервиса и туризма*. 2015. Т. 9. № 2. С. 5-13.
3. Алексеева, Т. Чи має перспективи внутрішній туризм та як йому допомагає держава. URL: https://zaxid.net/chi_maye_perspektivi_ynutrishniy_turizm_ta_yak_yomu_dopomagaye_derzhava_n1503523 (дата звернення: 21.11.2020).
4. Звездовська, І. Туристичний сезон – 2020: аналіз, прогноз і трохи оптимізму. URL: <https://thepage.ua/ua/exclusive/turistichnij-sezon-2020-analiz-prognoz-i-trohi-optimizmu> (дата звернення: 21.11.2020).
5. Кацемір, Я.В. Соціально-економічні чинники розвитку внутрішнього туризму в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Випуск 52-2. С.7-11.
6. Костинець, В.В., Костинець, Ю.В. Віртуальні подорожі як інструмент просування причорноморського регіону. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Випуск 52-1. С.82-85.
7. Логунцова, І.В. *Індустрія туризму в умовах пандемії коронавірусу: вызови і перспективи*. Государственное управление: Электронный вестник. 2020. Випуск № 80. С.49-65.

8. Мартинович, К. Правила безпеки: як зміниться туризм після карантину. URL: <https://story.tutu.ru/pravila-bezopasnosti-kak-izmenitsja-turizm-posle-karantina> (дата звернення: 21.11.2020).
9. Оболенцева, Л.В., Костіна, К.М. Туристичний імідж території: проблеми формування, управління та розвитку. Збірник наукових праць ЧДТУ. 2019. Випуск 52. С.56-64.
10. Романенко, М. ZOOM чи туристичний бум: чи збільшиться внутрішній туризм після карантину. URL: <https://hromadske.ua/posts/zoom-chi-turistichnij-bum-chi-zbilshitsya-vnutrishnij-turizm-pislya-karantinu> (дата звернення: 21.11.2020).
11. Тараненко, А. Карантин вихідного дня та його вплив на сферу туризму. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/karantin-vihidnogo-dnya-vbivaye-turizm-chi-ye-kompromis-novini-ukrajini-50124177.html> (дата звернення: 21.11.2020).
12. Україна після коронакризи – шлях одужання: Тези наукової доповіді / автор. кол. під керівництвом Жаліла Я.А.: Національний інститут стратегічних досліджень, Центр економічних і соціальних досліджень, Центр регіональних досліджень. Київ, 2020. 35 с.
13. Рихлицький, В. Внутрішній туризм в Україні повинен бути туризмом: як змінилась галузь і куди йде «бюджетний» турист. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2020/09/23/665405> (дата звернення: 21.11.2020).
14. Миронова, Ю. Що буде після пандемії. URL: <https://34travel.me/post/travel-prognoz> (дата звернення: 21.11.2020).
15. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України: кабінетне дослідження Громадської організації «Центр прикладних досліджень» Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні: упор. Денков Д., Каракуц А., Щедрін Ю. 2020. 56 с.
16. Кучірка, Д. Внутрішній туризм в Україні – на підйомі через Covid-19. Чи надовго? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/vnutrishnij-turizm-v-ukraini-covid19/30726545.html> (дата звернення: 21.11.2020).
17. Про внесення змін до Постанови КМУ від 22 липня 2020 р. № 641 «Про встановлення карантину та запровадження посиленіх протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»: Постанова КМУ від 11 листопада 2020 р. №1100. URL: <https://www.kmu.gov.ua/nras/pro-vnesennya-zmin-do-postanovi-kabineitu-ministriv-ukrayini-vid-22-lipnya-2020-r-641-110011120> (дата звернення: 21.11.2020).
18. Україна у 2020-2021 роках: наслідки пандемії департамент стратегічного планування та макроекономічного прогнозування Консенсус-прогноз Департаменту стратегічного планування та макроекономічного прогнозування Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України у співпраці з Представництвом ЮНІСЕФ. Київ, 2020. 31 с.
19. UNWTO закликає до підтримки економіки через сектор подорожей і туризму. URL: https://ratanews.ru/news/news_6042020_6.stm (дата звернення: 21.11.2020).
20. Тимошенко, Т. Мільйон працівників туристичної України можуть опинитися на вулиці. URL: <https://dyvys.info/2020/05/14/turizm-pislya-karantynu-yak-pandemiya-vplynula-na-galuz-i-zminyly-yiyi/> (дата звернення: 21.11.2020).
21. Савицький, В. Як врятувати український туризм від наслідків пандемії: досвід країн заходу. URL: <https://ua.news.ua/kak-spasty-ukrayinskij-turizm-ot-posledstvij-pandemu-u-oryt-stran-zarada> (дата звернення: 21.11.2020).
22. Туристичний бізнес під час пандемії: висновки та ключові інсайти. URL: <https://eba.com.ua/turystichnij-biznes-pid-chas-pandemiyi-vysnovky-ta-klyuchovi-insajty> (дата звернення: 21.11.2020).
23. Як борються з Covid-19 у світі: варіанти урядових рішень. URL: <http://icps.com.ua/yak-boryutsya-z-covid-19-u-sviti-varianty-uryadovykh-rishen> (дата звернення: 21.11.2020).
24. Анпельт, Г.В. Види туризму у контексті сучасних тенденцій розвитку туристичної індустрії. Економічний простір. 2020. № 157. С.7-12.
25. Зіганишина, А. Дозвілля в умовах карантину: онлайн-сервіси для віртуальних мандрів. URL: <https://rnu.ua/news/2020/dozvillya-v-umovah-karantynu-onlayn-servisy-dlya-virtualnyh-mandriv> (дата звернення: 21.11.2020).
26. Суценок, О.А., Кравченко, В.В. Становлення віртуального туризму як напрямку розвитку інформатизації діяльності туристичного підприємства. Комунальне господарство міст. 2018. Випуск 140. С.19-24.
27. Шамликашвили, В.А. Далеко ходять не надо, если техника что надо: Виртуальный туризм как новый вид туризма. Креативная экономика. 2014. № 10 (94). С.128-138.
28. Когда туристы снова смогут путешествовать и как будет выглядеть туризм после пандемии. Обзор. URL: <https://www.interfax.ru/world/703736> (дата звернення: 21.11.2020).
29. Коронакриза дала фору внутрішньому туризму, але цього може бути недостатньо. Експертне опитування. URL: https://espresso.tv/article/2020/07/03/koronakryza_dala_foru_vnutrishnomu_turizmu_ale_cogo_mozhe_buty_nedostatno_ekspertne_opytuvannya (дата звернення: 21.11.2020).
30. Наслідки пандемії: чи варто очікувати буму внутрішнього туризму в Україні? URL: <https://www.dw.com/uk> (дата звернення: 21.11.2020).

References

1. Sushchenko, R. (2020) Quarantine. How the world saves the tourism industry. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3090351-karantin-ak-svit-ratue-turisticnu-galuz.html> (access date: 22.11.2020).
2. Alexandrova, A.U. (2015) Current trends in the development of the tourism sector in global cities of the world. *Sovremennyye problemy servisa i turizma*, vol. 9, no. 2. P.P. 5-13.
3. Alekseeva, T. (2020) Does domestic tourism have prospects and how does the state help it? URL: https://zaxid.net/chi_maye_perspektivi_vnutrishnij_turizm_ta_yak_yomu_dopomagaye_derzhava_n1503523 (access date: 22.11.2020).
4. Zvezdovska, I. (2020) Tourist season-2020: analysis, forecast and a little optimism. URL: <https://thepage.ua/ua/exclusive/turistichnij-sezon-2020-analiz-prognoz-i-trohi-optimizmu> (access date: 22.11.2020).

5. Katsemir, Ya.V. (2020) Socio-economic factors of domestic tourism development in Ukraine. Black Sea Economic Studies. Issue 52-2. P.P.7-11.
6. Kostynets, V.V., Kostynets, Yu.V. Virtual travel as a tool for promoting the Black Sea region. Black Sea Economic Studies. 2020. Issue 52-1. P.P.82-85
7. Loguntsova, I.V. (2020) The tourism industry in the context of the coronavirus pandemic: challenges and prospects. Public administration: Electronic bulletin. Issue 80. P.P.49-65
8. Martinovic, K. (2020) Safety rules: how tourism will change after the quarantine. (2020) URL: <https://story.tutu.ru/pravila-bezopasnosti-kak-izmenitsja-turizm-posle-karantina> (access date: 22.11.2020).
9. Obolentseva, L.V., Kostina, K.M. (2019) Tourist image of the territory: problems of formation, management and development. Collection of scientific works of ChSTU. Issue 52. P.P.56-64.
10. Romanenko, M. (2020) ZOOM or the tourist boom: will domestic tourism increase after quarantine. URL: <https://hromadske.ua/posts/zoom-chi-turistichnij-bum-chi-zbilshitsya-vnutrishnij-turizm-pislya-karantinu> (access date: 22.11.2020).
11. Taranenko, A. (2020) Weekend quarantine and its impact on tourism. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/karantin-vihidnogo-dnya-vbivaye-turizm-chi-ye-kompromis-novini-ukrajini-50124177.html> (access date: 22.11.2020).
12. Ukraine after the corona crisis – the path to recovery (2020): Abstracts of a scientific report / author. count under the direction of Zhalila Ya.A.: National Institute for Strategic Studies, Center for Economic and Social Research, Center for Regional Studies. Kyiv, 35 p.
13. Rikhlitsky, V. (2020) Domestic tourism in Ukraine should grow: how the industry has changed and where the «budget» traveler has disappeared. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2020/09/23/665405> (access date: 22.11.2020).
14. Mironova, Yu. (2020) What will happen with travel after the pandemic. URL: <https://34travel.me/post/travel-prognoz> (access date: 22.11.2020).
15. The impact of COVID-19 and quarantine restrictions on the economy of Ukraine: (2020) a study by the NGO «Center for Applied Research» Representation of the Konrad Adenauer Foundation in Ukraine: emphasis. Denkov D., Karakuts A., Shchedrin Y. 56 p.
16. Kuchirka, D. (2020) Domestic tourism in Ukraine – on the rise through Covid-19. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/vnytrishnij-turizm-v-ukraini-covid19/30726545.html> (access date: 22.11.2020).
17. On Amendments to the Resolution of the Cabinet of Ministers of July 22, 2020 № 641 «On Establishment of Quarantine and Introduction of Intensified Anti-Epidemic Measures in the Territory with Significant Spread of Acute Respiratory Disease COVID-19 Caused by SARS-CoV-2 Coronavirus»: Cabinet of Ministers Resolution of November 11, 2020. №1100. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/provnesennya-zmin-do-postanovi-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-22-lipnya-2020-r-641-1100111120> (access date: 22.11.2020).
18. Ukraine in 2020-2021: consequences of the pandemic Department of Strategic Planning and Macroeconomic Forecasting» Consensus Forecast of the Department of Strategic Planning and Macroeconomic Forecasting of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine in cooperation with UNICEF. (2020) Kyiv, 31 p.
19. UNWTO calls for economic support through the travel and tourism sector. (2020) URL: https://ratanews.ru/news/news_6042020_6.stm (access date: 22.11.2020).
20. Tymoshenko, T.A (2020) Million employees of the Ukrainian tourism industry may find themselves on the streets. URL: <https://dyvys.info/2020/05/14/turyzm-pislya-karantynu-yak-pandemiya-vplynula-na-galuz-i-zminyly-yiyi/> (access date: 22.11.2020).
21. Savitsky, V. (2020) How to save Ukrainian tourism from the effects of a pandemic: the experience of Western countries.. URL: <https://ua.news.ua/kak-spasty-ukraynskyj-turyzm-ot-posledstvyj-pandemiy-opyt-stran-zapada> (access date: 22.11.2020).
22. Tourism business during a pandemic: conclusions and key insights. (2020) URL: <https://eba.com.ua/turystychnyj-biznes-pid-chas-pandemiyi-vysnovky-ta-klyuchovi-insajty> (access date: 22.11.2020).
23. How to fight Covid-19 in the world: options for government decisions. (2020) URL: <http://icps.com.ua/yak-boryutsya-z-covid-19-u-sviti-varianty-uryadovykh-rishen> (access date: 22.11.2020).
24. Appelt, G.W. (2020) Types of tourism in the context of current trends in the tourism industry. Economic space. № 157. P.P.7-12.
25. Ziganshina, A. (2020) Leisure in quarantine: online services for virtual travel. URL: <https://lpnu.ua/news/2020/dozvillya-v-umovah-karantynu-onlayn-servisy-dlya-virtualnyh-mandriv> (access date: 22.11.2020).
26. Sushchenko, O.A., Kravchenko, V.V. (2018) Formation of virtual tourism as a direction of development of informatization of activity of the tourist enterprise. Municipal utilities. Issue 140. P.P.19-24.
27. Shamlikashvili, V.A. (2014) It is not necessary to go far if the equipment is necessary: Virtual tourism as a new type of tourism. Creative economy. 2014. № 10 (94). P.P. 128-138.
28. When will tourists be able to travel again and what will tourism look like after the pandemic. Review. (2020) URL: <https://www.interfax.ru/world/703736> (access date: 22.11.2020).
29. The corona crisis has given a head start to domestic tourism, but this may not be enough. Expert survey. (2020) URL: https://espreso.tv/article/2020/07/03/koronakryza_dala_foru_vn-utrishnomu_turyzmu_ale_cogo_mozhe_butu_nedostatno_eksper-tno_opytuvannya (access date: 22.11.2020).
30. Consequences of the pandemic: should we expect a boom in domestic tourism in Ukraine? (2020) URL: <https://www.dw.com/uk> (access date: 22.11.2020).

Рецензент: д.е.н., професор, завідувач кафедри туризму і готельного господарства Л.В. Оболенцева, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна

Автор: СВІТЛИЧНА Вікторія Юріївна
к.е.н., доцент кафедри туризму і готельного господарства

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

E-mail – 0972657558.v@gmail.com

ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5135-0006>

ENSURING SUSTAINABILITY AND FULL-FUNCTIONING OF THE TOURIST SPHERE IN MODERN CONDITIONS OF ADAPTATION TO THE CHANGING EPIDEMIOLOGICAL

V. Svitlychna

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

Issues of modern aspects of the functioning of the tourism sector of the world and Ukraine are studied. The factors of negative impact of the Covid pandemic on the tourism industry are revealed.

The aim of the work is to study measures to ensure anti-epidemiological stability and full functioning of the tourism sector in the face of rapidly changing and unpredictable global situation.

The article argues that the tourism industry is considered one of the most dynamic industries in the world economy and international trade in services. In the modern world, tourism is an economic activity associated with the movement of a person outside his permanent place of residence, his recreation with better health, raising the level of culture and education.

The author of the article states that the Covid pandemic has hit the tourism industry. Practically, we can say that the tourism industry has stopped. According to experts, the current crisis of tourism can rightly be considered too severe in history. The article emphasizes that none of the experts in the field of tourism does not assume when the collapse of the tourism industry will end, because it all depends on improving the situation with the disease and lifting the ban on travel. At present, most countries in the world are only tightening quarantine restrictions. Uncertainty about the lifting of travel bans makes it impossible to develop tactical and strategic plans for the development of the tourism sector.

The author emphasizes that the domestic tourism business is in dire need of state support. Unfortunately, due to the crisis, it does not have such support. The projected global economic recession, the general decline in the level of well-being of our compatriots, and thus their minimization of spending on recreation - together can have an even more devastating effect on the tourism sector.

Researched by UNWTO measures to mitigate the Covid pandemic in tourism.

The content of the measures of the All-Ukrainian Federation of Employers in the field of tourism of Ukraine to prevent complete stagnation of the tourism sector is revealed.

Emphasis is placed on the formation of a new information society, digitalization of tourism. Undoubted advantages of VR-tourism are: reduction of risks of probability of infection in travels; possibility to get acquainted with cultural and natural monuments, museum expositions, tourist routes online; saving time and money for consumers; the ability to make virtual trips at any convenient time.

The article emphasizes that the tourism industry is forced to adapt to significant changes in consumer demands, as well as to adapt to rapidly changing epidemiological circumstances. To prevent a complete collapse, the tourism business must be flexibly transformed, ensuring its functioning and overcoming the crisis.

The article proposes the main transformational changes in the tourism industry, necessary to ensure the functioning and overcoming of crisis phenomena. These are: domestic tourism, the predominance of individual tourism and tourism in small groups, the growing popularity of ecological (green) tourism, the emphasis on travel safety, ensuring compliance with sanitary and epidemiological standards.

The authors emphasize that today there is no doubt about the need to intensify processes and measures to overcome the detrimental impact of the pandemic on the tourism sector of the domestic economy. It is purposeful, coordinated, consistent anti-crisis measures that can rehabilitate the economic sphere, including the tourism business. Based on the main priority - safe operation, the tourism industry must actively open new opportunities for its activities in order to stabilize their activities and prepare for successful operation in the post-quarantine period.

Keywords: *tourism, tourism, quarantine restrictions, Covid-pandemic, disinfection, digitalization, VR-tourism, domestic tourism.*